

Tjockskalig målarmussla

(*Unio crassus*)

HOTKATEGORI: EN (starkt hotad), både nationellt och globalt (IUCN Red List). Upptagen i EU:s art- och habitatdirektiv Natura 2000. Fridlyst i Sverige.

Utseende: Skalet är 4–7 centimeter (i undantagsfall upp till 11 centimeter) långt, oftast mindre än dubbelt så långt som högt, samt mycket tjockt och tungt. Formen är elliptiskt till svagt oval och underkanten är oftast rak i mittpartiet. Bak- och framänden är ungefär likartat rundade, medan bakänden är svagt nedåtböjd. Umbonalskulpturen på musslans ”skalbuckla” (umbo) består av täta vågartade lister med upphöjningar, men är ofta helt bortkorroderad hos de vuxna djuren. Skalfärgen är mörkt grön-brun-svart och mörkare hos äldre individer. Ytan är ibland täckt med kalkkrustor eller svart järn-manganbeläggning. Låsapparaten huvudtänder är kraftiga och väl utbildade, i vänstra skalhalvan stående på linje bakom varandra. Huvudtanden i högra skalhalvan är likaså mycket stor och formad som en grov, trekantig, kil.

▲ Filtrerande, nedgrävd tjockskalig målarmussla. Inströmningsöppningens papiller syns tydligt.

Förväxlingsrisk: Det kan föreligga en förväxlingsrisk mellan tjockskalig målarmussla och de övriga två arterna av målarmusslor (släktet *Unio*). Någon gång kan skalets underkant vara markerat insvängd. Det får då en njurlik form och kan likna flodpärlmusslans, som det dock skiljer sig från genom sin betydligt större omkrets i mittpartiet. Skillnaden är också mycket tydlig då det gäller låsapparatens utseende.

Biologi: Arten förekommer strikt i rinnande vatten, i huvudsak på sand- och grusbotten; inom Mellanuropa i större åar och floder men också i mindre bäckar, medan de svenska förekomsterna påträffas främst i några av de större åsystemen i landets södra till östra delar.

Några få fynd har även gjorts i sjöar, men då alltid i anslutning till in- eller utlopp där permanenta strömvattenförhållanden råder.

Den tjockskaliga målarmusslan växer snabbare och blir könsmogen tidigare än flodpärlmusslan. Den har, via åldersanalyser av skaltillväxt, visats kunna uppnå en ålder av cirka 90 år, med en median på 50–60 år (svenska förhållanden).

Till skillnad från flera andra stormusselararter, där hermafroditism förekommer, är den alltid skildkönad. De parasitiska glochidielarverna fäster uteslutande på gälarna hos värdfiskarna. Larvstadiet är kort, 4–5 veckor, beroende på rådande vattentemperatur. Då de små musslorna lämnat värdfisken lever de därefter nedgrävda i bottensedimenten under ett par års tid.

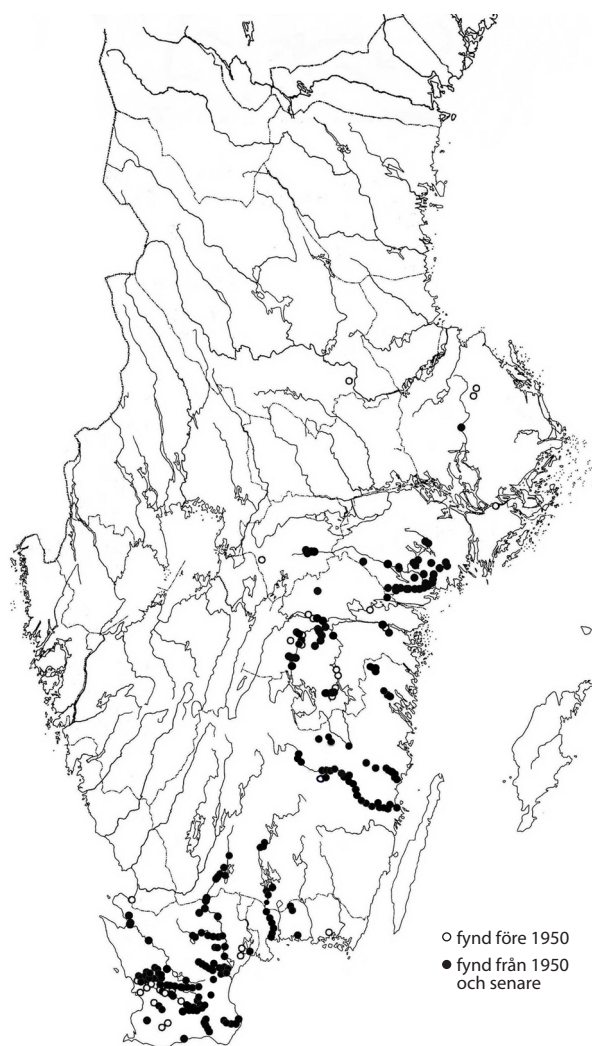
Olika fiskarters lämplighet som värdar för musselarverna har hittills undersökts i ett tiotal vattendrag i östra Sverige. Resultaten visar att benlöja, elritsa och stensimpa måste anses vara de mest lämpliga värdfiskarterna, då tester har visat att larverna genomgår hela sin utveckling på gälarna hos dessa. Därutöver har larver av tjockskalig målarmussla påträffats på ett antal andra fiskarter: Gärs, lake, storspigg, ab-

borre, grönling, öring, björkna, färna, mört, sutare och vimma. Värdfiskarternas förekomst varierar i de olika vattendragen. Lokala anpassningar hos mussellarverna till förekommande arter av värdfiskar är därför regel.

Status & utbredning: Tjockskalig målarmussla är den mest hotade av våra stora sötvattensmusslor, hotkategorin EN (starkt hotad). Den förekommer i vissa vattendrag i östra Sverige, från Skåne till nordvästra Uppland och sydöstra Dalarna. Musslan har dock försvunnit från ett stort antal av sina tidigare kända svenska lokaler, speciellt i norr. Inom området nordvästra Uppland-sydöstra Dalarna måste arten idag anses vara utdöd. Några nya vattendrag och lokaler för arten har dock upptäckts under senare år, främst i nordöstra Småland-Östergötland, östra Södermanland och södra Närke.

Problem/hot: Då arten förekommer i vattendrag i framför allt jordbruksområden, som ofta exploateras och nyttjas hårt, bl.a. genom rensningar och grävningar, är den akut hotad. Korttidsreglering av vattendrag, där bland annat torrläggning kan förekomma, utgör likaså ett allvarligt hot. Övriga hot mot arten är föroreningar av olika slag, igenslamning av botten och försvinnande värdfiskar.

Den tjockskaliga målarmusslan återfinns i vissa vattendrag i östra Sverige från Skåne till norra Uppland och sydöstra Dalarna. Nya förekomster har på senare tid påträffats i Skåne, Blekinge, Småland, Södermanland och Närke. Stora utbredningsluckor förekommer.